

Kontrasepsiyon ve Erkekler: Yaklaşımlar ve Belirleyici Etmenler

Kübra Nur Kılıç¹

Nebahat Özerdoğan²

Esra Emül³

Özet

Bireylerin çocuksahibi olup olmamalarında, çocuksahibi olacakları zaman karar vermelerinde, istenmeyen gebeliklerin azaltılmasında, anne- bebek mortalite ve morbiditenin azaltılmasında aile planlaması hizmetleri etkili olmaktadır. Ayrıca aile planlaması gebelikten korunma konusunda eğitim, danışmanlık ve kontrasepsiyonlar hakkında da bilgi sağlamaktadır. Kontrasepsiyon ise, çeşitli kimyasal ilaçlar, cerrahi prosedürler, cinsel uygulamalar veya cihazlar kullanılarak gebeliklerin planlı bir şekilde önlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde kullanılan erkek kontraseptif yöntemleri; geleneksel bir yöntem olan geri çekme (coitus interruptus), modern yöntem olan prezervatif ve vazektomidir. Ayrıca hormonal ve nonhormal olarak yeni kontraseptif çalışmaları da devam etmektedir. Erkeklerin kontraseptif kullanımına karşı çıkma nedenleri arasında mitler, yanlış anlamalar, kontraseptiflerin yan etkileri, medeni hal, kötü ekonomik durum, dini etkiler, sınırlı erkek kontraseptif seçimi, kadın partnerin aldatma şüphesi ve geniş aileleri tercih etme yer almaktadır. Erkeklerin kontrasepsiyon kullanımına razı olması, etkili aile planlaması için bir anahtardır ve erkekler doğurganlık seçimlerini etkilemede büyük rol oynamaktadır. Erkekleri bu konuda bilgilendirme ve eğitime açısından sağlık çalışanları özellikle ebeler oldukça önemlidir. Aile planlaması ve kontraseptif eğitimlerini yapan ebeler mutlaka yanlarında eşlerini çağırmalı ve eğitimini çiftler üzerinde gerçekleştirmelidir.

- 1 Arş. Gör., Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, Karabük/TÜRKİYE ORCID: 0000-0003-4261-808X, Mail: kubranurkilic@karabuk.edu.tr
- 2 Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE, ORCID: 0000-0003-1322-046X, Mail: ozerdoğannebahat@gmail.com
- 3 Uzman Ebe, Eskişehir Yunus Emre Devlet Hastanesi, Yenidoğan Yoğun Bakım, Eskişehir/TÜRKİYE, ORCID: 0000-0001-8625-819X, Mail: esraarikoglu@gmail.com

Giriş

Bireylerin çocuk sahibi olup olmamalarında, çocuk sahibi olacakları zamana karar vermelerinde, istenmeyen gebeliklerin azaltılmasında, anne-bebek mortalite ve morbiditenin azaltılmasında aile planlaması hizmetleri etkili olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) aile planlamasını; ‘ailelerin sağlığını ve refahını yükseltmek ve ülkelerin sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağlamak için birey ve aile tarafından benimsenen düşünce ve yaşam şekli’ biçiminde tanımlamaktadır. Ayrıca aile planlaması gebelikten korunma konusunda eğitim, danışmanlık ve kontrasepsiyonlar hakkında da bilgi sağlamaktadır (Akın vd. 2006, Dougherty et. al. 2018, Manortey & Missah, 2020, Tanrıverdi & Demirezen, 2021).

Kontrasepsiyon tanımlanırken gebeliklerin önlenmesi amacıyla çeşitli kimyasal ilaçlar, cerrahi prosedürler, cinsel uygulamalar veya cihazların kullanılması olarak da belirtilmektedir (Başer vd. 2020). Kontraseptif yöntemlerin çeşitliliği gelişen teknoloji ile artmasına rağmen günümüzdeki dünya nüfusu oranına yöntem çeşitliliği yetersiz kalmaktadır. Kontraseptif yöntemlerin yeterli düzeyde kullanılmaması sonucu, pek çok sağlık ve sosyal problemlerin görüldüğü belirtilmekte ve tüm olanaklara karşın gebeliklerin yaklaşık yarısı planlı olmamaktadır. Doğumların istenmeyen gebelikler sonucunda gerçekleşmesi, doğan çocuk dahil tüm aile bireylerini başta psikolojik ve ekonomik olmak üzere pek çok sorunla karşı karşıya bırakabilmektedir. Daha geniş bir boyutta düşünüldüğünde, bu sorun ciddi bir sosyal ve toplumsal sorun olarak ortaya çıkmaktadır. (Akın vd. 2006, Tanrıverdi & Demirezen, 2021). Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yıllar içinde büyük ilerleme olmasına rağmen, dünya çapında birçok kadının hamileliği önlemek istediğini ancak kendilerinin ve eşlerinin kontraseptif kullanmadığını ve bu karşılanmayan ihtiyacın bazı nedenlerinin hizmet kalitesi, ilaç çeşitliliğinin olmaması olduğunu açıklamıştır. Ayrıca kontraseptif kullanımındaki etkenlerden birinin de eş direnci olduğu belirtilmiştir (Manortey & Missah, 2020).

Erkeklerin kontrasepsiyon kullanımına razı olması, etkili aile planlaması için bir anahtardır ve erkekler doğurganlık seçimlerini etkilemede büyük rol oynamaktadır (Shaweno & Kura, 2020). Ancak doğurganlık, kontraseptif kullanımı ve aile planlaması ile ilgili olarak üreme sağlığını hedef alan çabaların çoğu, uzun yıllardır kadınlara odaklanmıştır ve doğum kontrol yönteminin kullanımında birincil sorumluluğun kadınlara ait olduğu düşünülmüştür (Asa et. al. 2018). Bu nedenle erkeklerin aile planlamasına katılımı sınırlı kalmıştır (Shaweno & Kura, 2020). Erkeklerin aile planlaması konusunda hala yetersiz bilgiye sahip oldukları (Wambui et. al. 2009) ve geleneksel

yöntemler hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları belirtilmiştir (Tilahun et. al. 2013). Porche (2012) ‘de erkekleri aile planlaması merkezlerinin “kayıp müşterisi” olarak tanımlamaktadır. Oysa; aile planlamasında erkeklerin önemli rolleri bulunmaktadır (Altay & Gönener, 2009). Erkek desteği, aile planlaması yöntemlerinin genel kullanımını ve doğru kullanımını etkilemekte (Asa et. al. 2018) ve yöntemlerin %25’i erkeğin katılımını gerektirmektedir. Özellikle kondom sadece istenmeyen gebeliklerden korunmada değil, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korunmada da etkili olması bakımından üreme sağlığı için önemli bir yöntemdir (Tanrıverdi & Demirezen, 2021).

Gelişmekte olan ülkelerde erkeklerin çoğunluğu, aile planlamasında çiftlerin her ikisinin de sorumluluğu olduğunu kabul etmekle birlikte, gebelikten korunma yöntemlerini daha çok kadınların kullanması gerektiğine inanmaktadırlar (Başer vd. 2020). Ancak, erkeklerin, kontraseptiflerin kullanımına karar verme sürecinden itibaren yöntem seçimi, kullanımı ve izlemi aşamalarında eşleriyle birlikte hareket etmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Kaya & Özgülner, 2020). Aile de karar verme sürecinde her iki eşin katkısı, erkeklerin aile planlaması konusuna olumlu yaklaşımı ve kadının yanında bulunması aile planlamasında başarılı bir sonuca ulaşmak için oldukça önemlidir (Altay & Gönener, 2009, Asa et. al. 2018).

Bu çalışmada aile planlamasında ve kontraseptif kullanımında erkeklerin sorumluluk ve rol almasının öneminden yola çıkılarak, erkeklerin kontrasepsiyon kullanımına yaklaşımları ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi için mevcut literatürün incelenmesi amaçlanmıştır.

Erkeklerin Kullandıkları Kontraseptif Yöntemler

1950’lerde doğum kontrol yöntemlerinin yaygın gelişimi, başlangıçta kadınların kullanımına yönelmiştir (Cocomazzi, 2021). Yöntemlerin kadına odaklanmasında kadınlarda aylık bir yumurtlama döngüsünü kontrol etmek, erkeklerde her gün milyonlarca fertil sperma tozoa üretimini düzenlemekten daha kolay olmasının (Güllü & Duran, 2020) ve kadınların “bebeğini kucığına alması” kelimesinin etkili olduğu belirtilmiştir (Eremutha & Gabriel, 2018). Buna bağlı zaman içinde kadınlara yönelik oral kontraseptifler ve rahim içi araç (RİA) gibi uzun süreli geri dönüşümlü kontraseptifler, gebeliği önlemede kadınlar için norm haline gelmiştir. Kadınlar için pek çok etkili, geri dönüşümlü yöntem mevcut olduğundan ve artık toplum tarafından doğum kontrol yöntemlerinin kullanılması “kadınsı” olarak kabul edildiğinden, erkek odaklı doğum kontrol yöntemlerinin araştırılması ve geliştirilmesi daha sınırlı kalmıştır (Cocomazzi, 2021). Oysa; erkek kontrasepsiyonu istenmeyen gebeliklerin engellenen ve nüfus

artışını kontrol etmenin önemli bir parçası olarak vurgulanmaktadır (Güllü & Duran, 2020). Günümüzde kullanılan erkek kontraseptif yöntemleri; geleneksel bir yöntem olan geri çekme (coitus interruptus), modern yöntem olan prezervatif ve vazektomidir (Tanrıverdi & Demirezen, 2021).

18. yüzyılda geliştirilen prezervatif, cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı korumasına rağmen doğum kontrolünde yüksek başarısızlık oranlarına sahip olduğu belirtilmiştir (~%13), Prezervatifler, cinsel hazı azalttığı algısından dolayı uzun süreli ilişkilerde bireyler tarafından çok sık tercih edilmediği bildirilmiştir (Reynolds-Wright et. al. 2021, Thirumalai & Page 2022). Dünyada prezervatif kullanım oranının % 0,77, Türkiye’de ise %16 olduğu belirtilmektedir (Kesim vd. 2017).

19. yüzyılın sonlarında geliştirilen vazektomi; invazivdir, maliyetlidir ve güvenilirliği yüksektir (Thirumalai & Page, 2022). Vazektomi kalıcı olacak şekilde tasarlanmıştır ve vazektominin tersine çevrilme başarısı düşüktür. Bu nedenle oldukça etkili bir yöntem olmasına rağmen daha genç yaştaki veya ileride çocuk sahibi olmak isteyen birçok erkek için uygun olmayan bir seçenek olduğu belirtilmiştir (Reynolds-Wright et. al. 2021). Vazektominin eğitim düzeyi düşük, sağlık veya kamu güvencesi olmayan toplumlarda daha az kullanıldığı saptanmıştır. Ayrıca vazektominin bireyler arasında tercih edilmemesinde, “kısırlaştırma” kelimesinin olumsuz algısı, kalıcılık, algılanan erkeklik kaybı ve çoğunlukla Siyah ve Latin topluluklarında yaşanan sosyal destek eksikliği belirtilmiştir (Shih et. al. 2011). Vazektomilerin erkekler için mevcut olan diğer yöntemlere göre daha az kullanıldığı görülmüştür. 29 ülkede yapılan bir çalışmada da vazektominin diğer yöntemlerin %10’unu oluşturduğu bulunmuştur. Çin’de yılda yaklaşık sekiz milyon, ABD’de ise 500 bin erkeğe vazektomi yapılırken, Türkiye’de vazektomi kullanım oranının %0,1 olduğu belirtilmiştir (Kesim vd. 2017).

TNSA (2018) verilerinde Türkiye’de kullanılan en yaygın kontraseptif yöntemlerin geri çekme (%20) ve erkek kondomu (%19) olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde Başer (2020) çalışmasında genç erkeklerin %52,9’u kondom; %50,8’i geri çekme yöntemini kullandıkları görülmektedir. Ayrıca genç erkeklerin vazektomi yaptırma insidansı %0,6 olarak bildirilmiştir.

Erkek kontrasepsiyonunda hormonal ve nonhormal çalışmalar da bulunmaktadır. Hormonal yöntemlerde amaç, FSH ve LH’ın baskılanarak testiküler testosteron üretiminin ve sperm olgunlaşmasının engellemesidir (Avcı vd. 2021, Thirumalai & Page, 2022). Hormonal kontraseptifler; progestin ve androjen kombinasyonunun veya yüksek dozda testosteronun kullanılmasını içermektedir (Güllü & Duran, 2020). Hormonal yaklaşımlardan testosteron undecanoate (TU) ile yapılan

çalışmalarda, 6 ay boyunca 500-1000 mg intramüsküler enjeksiyonu uygulanan erkeklerde güvenilir ve etkili kontraseptif olduğu bildirilmiştir (Amory, 2020). Testosterone (T) ve nestorone (NES; a nonandrogenic progestin) transdermal jellerin kombinasyonu ile yapılan çalışmada da sperm sayısını azalttığı bildirilmiştir. Androjen içeren dimethandrolone undecanote (DMAU) yönteminde ise oral ve enjeksiyon formlarda çalışmaların devam ettiği belirtilmiştir (Kodaz vd. 2018).

Nonhormonal kontraseptifler ise hormon veya hormon blokerleri uygulamasını içermeyen doğum kontrol yöntemleri olarak belirtilmiştir (Nya-Ngatchou & Amory, 2013). Vas deferensleri geçici olarak tıkayıcı yöntemlerden spermin geri dönüşümlü inhibisyonu (RISUG), vazektomiye alternatif olarak görülen bir damar tıkanıklığı yöntemidir (Chaki et. al. 2003, Amory, 2020). Vas tüplerinden sperm akışına engel olan intra-vas cihaz (IVD) ve spermlerin geçişini durdurmak için vas deferenslere enjekte edilen vasaljelde vas deferens etkili diğer nonhormonal yöntemlerdir (Kodaz vd. 2018). Ayrıca azosperm etkisi olan pamuk bitkisinin tohumlarından elde edilen kompleks molekül gossypol, Çin bitkisinden elde edilen antisperm etkili triptolide, işlevsiz spermatozoa üretimine neden olan adjudin, boşalmayı indükleme etkisi gösteren silodosin, sperm hareketliliğini azaltan ve ejakülataın sıvılaşmasında rol oynayan sperm yüzey proteini epididimal peptidaz inhibitörü de diğer nonhormonal erkek kontraseptif çalışmaları arasında yer almaktadır (Amory, 2020).

Nonhormonal kontraseptiflerden gossypol ve triptolidenin geri dönüşümü olmayan infertiliteye neden olması (Amory, 2020) gibi erkek kontraseptiflerin dezavantajları, doğum kontrol sorumluluğunu kadınlara yüklerken, daha fazla erkek doğum kontrol seçeneğinin kadınlardaki bu yükü hafifleteceği ve erkeklerin de kendi doğurganlıkları konusunda daha fazla kontrol sahibi olmalarının sağlayacağı belirtilmiştir (Reynolds-Wright et. al. 2021).

Erkeklerin Kontrasepsiyon Kullanımına Yaklaşımları ve İlişkili faktörler

Erkeklerin sağlıkla ilgili tutumlarının kadınların üreme sağlığını etkilediği belirtilmektedir. Kadının üreme sağlığı ile ilgili kararlarında ve kullanılacak kontrasepsiyonu belirlemede erkeklerin sıklıkla karar verici rol oynadığı bildirilmiştir. Ayrıca ideal aile büyüklüğü, cinsel eğilim, ideal doğum aralıkları ve aile planlaması yöntemlerinin kullanımına ilişkin “erkek” bilgi ve tutumlarının ailedeki çocuk sayısında belirleyici olduğu vurgulanmıştır (Günay vd. 2007, Kesgin vd. 2019).

Son yıllara kadar doğum kontrolünden kadınlar sorumlu tutulmuş ve aile planlaması çalışmaları ağırlıklı olarak kadınlara yönelik yürütülmüştür. Erkeklerin aile planlaması, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, yüksek riskli gebelikler, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi ve çocuk yetiştirme konularında sorumluluk almaları gerektiği ilk kez 1994 yılında Kahire’de Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nda bildirilmiştir (Günay vd. 2007). (Günay vd. 2007). Bu yıldan itibaren erkeklerin kontraseptif kullanımına karşı tutumlarının değiştirilmesi, kontraseptif kararları ve kontraseptif kullanımını desteklemeye katılımları aile planlaması programlarının temel motivasyonu olmuştur (Hernandez et. al. 2022).

Erkeklerin kontrasepsiyon kullanımını, toplumsal kabul edilebilirlik ve cinsiyet normlarının etkilediği belirtilmektedir. Bu nedenle kontrasepsiyon kullanımlarında ilk olarak kontraseptifi diğer erkeklerin kullanıp kullanmadığı önemli bir yordayıcı olarak ortaya çıkmaktadır. Erkeklerin kontraseptif kullanmaya istekliliğindeki diğer yordayıcılar arasında ise ilişki durumu, mevcut kontraseptif kullanımı, gelir ve eğitim seviyelerinin yer aldığı belirtilmiştir (Cocomazzi, 2021). Asa ve arkadaşlarının çalışmasında da benzer olarak; yaşın kontraseptif kullanımı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu, daha genç ve daha yaşlı olanların daha yüksek kontraseptif kullanım seviyelerine sahip olduğu belirtilmiştir. Eğitimin ve gelir düzeyinin de erkek kontrasepsiyon kullanımı üzerindeki etkisi anlamlı bir pozitif ilişkili olarak saptanmıştır.

Kontraseptif kullanımının özellikle erkek dominantlığının ve ataerkil değerlerin olduğu gelişmekte olan ülkelerde hala düşük olduğu belirtilmektedir (Sedgh & Hussain, 2014). Cinsiyetçi rollere ilişkin ataerkil görüşlerin, çeşitli kültürel ortamlarda sosyal olarak inşa edilip pekiştirildiği bildirilmiştir. Kültürün ise davranışı yönlendirdiği ve üreme davranışını etkileyen makro-yapısal bir etken olduğu belirtilmektedir. Bu ataerkil kültürel görüşler, erkeklere bir çiftin kaç çocuğu olması gerektiğine karar verme gücü sunmaktadır. Ghana’ da atalardan kalma miras olarak; erkekler, kadınlar üzerinde doğurganlık hakkını belirlemekte ve aile planlaması yöntemlerine karşı çıkmaktadır. Erkeklerin kontraseptif seçiminde karar verici rolde olması Sahra altı Afrika’ da da önemli bir problem olmuştur ve Sahra altı bölgesinde yapılan son araştırmalarda, erkek partnerin kontraseptif alımını ve kullanımını olumsuz yönde etkileyen çeşitli faktörler tanımlanmıştır (Mosha et. al. 2013, Kriel et. al. 2019). Bu faktörlerden mitler, yanlış anlamalar, cinsel zevkin azalması gibi algılanan yan etkiler, medeni hal, kötü ekonomik durum, dini etkiler, sınırlı erkek kontraseptif seçimi, kadın partnerin aldatma şüphesi ve geniş aileleri tercih etme erkeklerin kontraseptif kullanımına karşı çıkma nedenleri arasında yer almıştır (Kriel et. al. 2019). Bireylerin kontraseptif

kullanmama sebepleri araştıran bir çalışmada, erkeklerin aile planlaması yöntemi seçiminde daha etkin olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada, kontraseptif kullanmama nedenleri; sırasıyla kontraseptiflerin yan etkileri, erkeklerin kontraseptif kullanımına müdahale etmesi, cinsiyet ilişkileri ve iletişim olarak belirlenmiştir (Mosha et. al. 2013).

Uganda da yapılan bir çalışmada erkekler, kadınların RİA kullandıklarında cinsel etkinliklerini kaybetme konusundaki endişelerini ve prezervatiflerin bir kadının vücuduna sıkışıp muhtemelen ölümüne neden olabileceği inancını dile getirmiştir. Kontraseptif kullanan kadınların kırsal, aşırı adet kanaması, kilo değişiklikleri gibi yan etkilerden muzdarip olacakları ve çocuklarında anormallikler, şekil bozuklukları olacağından korktuklarını bildirmiştir. Ayrıca, erkeklerin aile planlaması hakkında en fazla bilgiyi eşlerinden, akranlarından veya kulaktan dolma bilgilerden aldıkları, çok az erkeğin ise kitle iletişim kampanyalarından veya sağlık hizmet sunucularından bilgi aldıkları bildirilmiştir (Dougherty et. al. 2018, Thummalatchetty et. al. 2017). Asa ve arkadaşlarının çalışmasında da kitle iletişim araçlarını kullanmanın kontrasepsiyon kullanımında önemli bir faktör olduğu bulunmuştur. Radyo, televizyon veya gazeteleri takip eden erkeklerin kontraseptif kullanma ihtimalinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada kırsal kesimde yaşayan erkeklerin kentsel bölgelerde yaşayanlara göre daha düşük doğum kontrol yöntemi kullanma oranlarına sahip olduğu belirtilmiştir (Asa et. al. 2018).

Butame ve arkadaşlarının çalışmasında özellikle modern doğum kontrolünün benimsenmesi için erkek tutumlarının önemli olduğu gerçeğine işaret edilmektedir. Eşler veya cinsel partnerler arasındaki kontraseptif kullanımı konusundaki paylaşımların, kontrasepsiyon konusundaki kullanımı hakkındaki tutumlarında kesin bilgi sahibi olmalarını sağlamasa da, etkili aile planlaması için zemin hazırlamaya yardımcı olduğu belirtilmektedir (Butame et. al. 2019). İlişki doyumu, iyi eş iletişimi ve eşin tutumundaki değişikliklerin aile planlamasına erkeklerin katılımını artıran faktörler olduğu belirtilmektedir (Ugboaja et. al. 2018).

Erkeklerin kontrasepsiyon tutumuna etki eden diğer bir faktör ise dindir. Müslümanların, Hıristiyanlara kıyasla daha düşük doğum kontrol yöntemi kullandığı belirtilmiştir (Dake-Kumah, 2019). Sudan’ da yapılan bir çalışmada erkeklerin %80’ i kontraseptif kullanımının dinen uygun olmadığını belirtmiştir. Bu durumun, erkeklerin geniş aile isteginden ve aslında çocukların Tanrı’nın hediyesi olarak görülmesindeki temel inançtan kaynaklandığı düşünülmektedir. Swazi toplumunda ise, erkeğin toplumsal statüsünün eş sayısına ve çocuk sayısına bağlı olduğu belirtilmiştir. Çocuk

sayısının fazla olması bu toplumda sosyal güvence olarak görülmektedir. Aynı zamanda Swazi erkekleri, Beyaz erkeklerin Afrikalı insanların sayısını azaltmak için ürettiğini düşünmekte ve bu düşünce kontraseptif kullanmalarını engellemektedir. Kontraseptif kullanımını, Tanrı'nın isteklerine ve Swazi kültürüne karşı gelme olarak algıladıkları belirtilmektedir (Aydın vd. 2016).

Ek olarak, tıbbi müdahaleler kadınlara odaklanmaktadır ve bu durum erkekleri aile planlamasına dahil olmaktan alıkoymaktadır (Peterson et al., 2019). Tüm araştırma sonuçları doğrultusunda, kadınların eşlerinin ya da cinsel partnerinin tutum ve inançlarının, kültürel yapısının aile planlaması yöntem seçimi üzerine önemli etkisi olduğu görülmüştür (Aydın vd. 2016).

Erkek Kontraseptif Kullanımında Danışmanlık

Tarihsel olarak, çoğu aile planlaması programı hizmetleri yalnızca kadınlara sunulmuştur. Çoğu aile, kadınları hedef grup olarak görür ve erkeklerin aile planlamasında oynayabileceği role çok az ilgi gösterir (Ugboaja et. al.2018). Oysa; erkeklerin desteğini ve çift iletişimini geliştirmek, aile planlaması programlarının temel taşı oluşturulmaktadır (Hernandez et. al. 2022). Erkeklerin aile planlaması faaliyetlerine katılımını geliştirmek için başarıyla kullanılan stratejiler arasında partnerleri aracılığıyla davetiye gönderme, aylık toplantılara erkekleri dahil etme gibi hizmetlerin yer aldığı belirtilmiştir (Ugboaja et. al.2018).

Erkeklerin, ciddi semptomlar veya durumlar olmadıkça, çok sık sağlık hizmeti aramadığına dair güçlü bir algı yer almaktadır. Ebelerin erkeklerin üremeye ilgili sorunlarında başvurabilecekleri hiçbir kurum olmadığı konusundaki endişelerini dile getirirken, kadınların doğum kontrol danışmanlığı yoluyla sağlık sistemine açık bir şekilde girdiklerini belirtmişlerdir. Ebeler, kadın ve erkeğin cinsel sağlık ve üreme sağlığının iç içe olduğunun önemini vurgulamıştır. Ayrıca erkeklerle çok fazla ayrıntıya girmenin gerekmedigine ve sadece birkaç soru sormanın dahi bazı erkeklerin zihnine “bir tohum ekebileceğini” belirtmişlerdir. Ebelik kliniklerine ek olarak erkekler için cinsel ve üreme danışmanlığı bakımından başka hizmet alanlarına da ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Üroloji kliniklerinin veya androloji eğitimi almış erkek danışmanların çalıştığı erkeklere özel kliniklerin, erkeklerin üreme sağlığı ve kontrasepsiyon danışmanlığı için önemli alanlar olduğu belirtilmiştir (Grandahl et. al. 2019).

Genel olarak bakıldığında erkekleri aile planlaması ve kontraseptif kullanımına olumlu şekilde dahil etmek için doğru, bağlamsal ve kültürel olarak kabul edilebilir bilgiler sağlaması gerekmektedir (Kriel et. al. 2019). Erkekler kontraseptif ürünleri hakkında iyi düzeyde bilgiye sahipken,

bu ürünlerin nasıl çalıştığı ve yan etkileri hakkında net bir anlayışa sahip olmadığı belirtilmektedir. Erkeklerin endişelerine, yanlış anlamalarına ve aile karar verme sürecindeki rollerine özel dikkat gösterilmelidir. Erkekleri kontraseptif kullanımı konusunda eğitirken, olası yan etkileri açıklanarak, güvenli, açık iletişim ile çiftleri teşvik eden danışmanlık ve aile planlaması programlarının yapılması gerektiği belirtilmektedir (Koffi et. al. 2018, Kriel et. al. 2019).

Sonuç

Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, yüksek riskli gebelikler ve istenmeyen gebeliklerin önlenmesi açısından kadınların olduğu kadar erkeklerin de aile planlaması hakkında farkındalıkları ve kontraseptif kullanımları oldukça önemlidir. İstenmeyen gebelikler sonucu doğacak bebek daha anne karnında iken olumsuz olarak etkilenmekte ve bu durum bebeğin büyüme ve gelişme dönemlerini dahi olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda ailelerde problemler meydana gelmektedir. Bu zamana kadar kadınlara bırakılan kontraseptif kullanımı günümüzde de aynı şekilde devam etmektedir. Erkekler kontraseptif kullanımını hakkında bilgi sahibi olmakta ve kullanmakta yetersizdirler. Oysa etkin aile planlaması erkeklerin katılımı ile olmaktadır ve bu konuda ebelere önemli görevler düşmektedir. Ebeler, kadın ve aile ile en fazla bir arada olan meslek mensuplarıdır. Aynı zamanda aile planlaması ve kontrasepsiyon eğitimleri genellikle 1. basamakta verilmektedir ve ebeler 1. basamakta etkili görev yapan sağlık profesyonelleridir. Ebeler kadınlara aile planlaması ve kontraseptif kullanımı hakkında eğitim verirken mutlaka eşlerini de eğitime dahil etmelidirler. Ebeler, erkekleri aile planlaması hakkında bilgilendirmeli ve kontraseptif kullanımları konusunda teşvik etmelidir. Ayrıca üroloji kliniklerinin veya androloji eğitimi almış erkek danışmanların, erkeklere kontraseptifler hakkında bilgi vermesinin önemi belirtilmelidir.

Kaynaklar

- Akın, L., Özeydin, N., & Aslan, D. (2006). Türkiye’de Evli Erkeklerin Aile Planlaması Yöntemlerini Kullanmalarını Etkileyen Faktörler. *Gülhane Tıp Dergisi*, 48(2), 63-69.
- Altay, B., & Gönener, D. (2009). Evli Erkeklerin Aile Planlaması Yöntemlerini Bilme ve Kullanma Durumları ve Etkileyen Faktörler. *Fırat Tıp Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Amory, J. K. (2020). Development of novel male contraceptives. *Clinical and Translational Science*, 13(2), 228-237.
- Asa, S. S., Titilayo, A., & Kupoluyi, J. A. (2018). Assessment of contraceptive use by marriage type among sexually active men in Nigeria. *International quarterly of community health education*, 38(3), 181-194.
- Avcı, N., Kaydırak, M.M., Satılmış, İ.S. (2021). Özellikli Gruplarda ve Kronik Sağlık Sorunu Olan Bireylerde Kontrasepsiyon. *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 173-186.
- Aydın, R., Kabukçuoğlu, K., Körükçü, Ö. (2016). I. Uluslararası ve II. Ulusal Kadın Hastalıkları ve Ana Çocuk Sağlığı Kongresi: 7-8 Ekim 2016 – İzmir P(74),ss.287-289. İzmir, Türkiye.
- Başer, D. A., Aksoy, H., Fidancı, İ., Dağcıoğlu, K., Cankurtaran, M., Arslan, T. K., & Yağlı, Z. N. (2020). Genç Erişkin Erkeklerin Kontrasepsiyon Yöntemleri Kullanım Durumları ve Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi. *The Journal of Turkish Family Physician*, 11(4), 159-170.
- Butame, S. A. (2019). The prevalence of modern contraceptive use and its associated socio-economic factors in Ghana: evidence from a demographic and health survey of Ghanaian men. *Public health*, 168, 128-136.
- Chaki, S. P., Das, H. C. ve Misro, M. M., 2003, A short-term evaluation of semen and accessory sex gland function in phase III trial subjects receiving intravasal contraceptive RISUG, *Contraception*, 67 (1), 73–78.
- Cocomazzi, L. (2021). Masculine and Feminine Norms that Affect Perceptions of Male Contraceptives. In *BSU Honors Program Theses and Projects*. Item 460. Available at: https://vc.bridgew.edu/honors_proj/460.
- Dake-Kumah, I. (2019). *Contraceptive Use and Associated Factors among Men in Awutu Senya East Municipality*, Doctoral dissertation, University of Ghana.
- Dougherty, A., Kayongo, A., Deans, S., Mundaka, J., Nassali, E., Sewanyana, J., & Kalyesubula, R. (2018). Knowledge and use of family planning among men in rural Uganda. *BMC Public Health*, 18(1), 1-5.
- Eremutha, F., & Gabriel, V. C. (2018). Reversible male contraceptives preferences in Nigeria survey. *Universal Journal of Medical Science*, 6(3), 15-21.

- Grandahl, M., Bodin, M., & Stern, J. (2019). In everybody's interest but no one's assigned responsibility: midwives' thoughts and experiences of preventive work for men's sexual and reproductive health and rights within primary care. *BMC public health*, 19(1), 1-8.
- Güllü, A., & Duran, E. T. (2020). Erkeklerin Kendilerine Yönelik Yeni Geliştirilen Kontraseptif Yöntemler Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 6(2), 71-86.
- Günay, T., Kılıç, B., Kartal, M., & Şahin, A. (2007). Erkeklerin Aile Planlamasına Katılımını Artırmak İçin Bir Adım: Erklere Yönelik Aile Planlaması Eğitimi. *Journal of Clinical Obstetrics & Gynecology*, 17(4), 283-291.
- Hernandez, J. H., Babazadeh, S., Anglewicz, P. A., & Akilimali, P. Z. (2022). As long as (I think) my husband agrees...: role of perceived partner approval in contraceptive use among couples living in military camps in Kinshasa, DRC. *Reproductive health*, 19(1), 1-11.
- James-Hawkins, L., Dalessandro, C., & Sennott, C. (2019). Conflicting contraceptive norms for men: equal responsibility versus women's bodily autonomy. *Culture, Health & Sexuality*, 21(3), 263-277.
- Kaya M., & Özgülner, N. (2020). İstanbul'da Bir Aile Hekimine Kayıtlı Erkeklerin Gebelikten Korunma Durumu ve Gereksinimlerinin Araştırılması. *Turkish Journal of Public Health*, 18(1), 39-53.
- Kesgin, M.T., Tanyer, D.K., Demir, G. (2019). A determinant for family planning attitudes and practices of men: Marriage features. *Journal of Public Health*, 27(4), 443-451.
- Kesim, S.İ., Aker, M. N., & Uslu, E. (2017). Erkeklerle Yönelik Modern Kontraseptif Yöntemlerin Çiftlerin Cinsel Doyumu Üzerine Etkisi: Sistemik Derleme. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(1), 23-36.
- Kodaz, N.D., Altuntuğ, K., Emel, E. (2018). Aile Planlaması Yöntemlerinde Güncel Gelişmeler. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 4(1):109-130.
- Koffi, T. B., Weidert, K., Bitasse, E. O., Mensah, M. A. E., Emina, J., Mensah, S., Bongiovanni, A. & Prata, N. (2018). Engaging men in family planning: Perspectives from married men in Lomé, Togo. *Global Health: Science and Practice*, 6(2), 317-329.
- Kriel, Y., Milford, C., Cordero, J., Suleman, F., Beksinska, M., Steyn, P., & Smit, J. A. (2019). Male partner influence on family planning and contraceptive use: perspectives from community members and healthcare providers in KwaZulu-Natal, South Africa. *Reproductive health*, 16(1), 1-15.
- Manortey, S. (2020). Determinants of male involvement in family planning services: a case study in the Tema Metropolis, Ghana. *Open Access Library Journal*, 7(01), 1.

- Manortey, S., & Missah, K. (2020). Determinants of male involvement in family planning services: a case study in the Tema Metropolis, Ghana. *Open Access Library Journal*, 7(01), 1.
- Mosha, I., Ruben, R., & Kakoko, D. (2013). Family planning decisions, perceptions and gender dynamics among couples in Mwanza, Tanzania: a qualitative study. *BMC public health*, 13(1), 1-13.
- Nya-Ngatchou, J. J., & Amory, J. K. (2013). New approaches to male non-hormonal contraception. *Contraception*, 87(3), 296-299.
- Peterson, L.M., Campbell, M.A., Laky, Z.E. (2019). The next frontier for men's contraceptive choice: college men's willingness to pursue male hormonal contraception. *Psychology of Men & Masculinity*, 20(2), 226-37.
- Porche, D. J. (2012). Men: the missing client in family planning. *American journal of men's health*, 6(6), 441-441.
- Reynolds-Wright, J. J., Cameron, N. J., & Anderson, R. A. (2021). Will men use novel male contraceptive methods and will women trust them? A systematic review. *The Journal of Sex Research*, 58(7), 838-849.
- Sedgh, G., & Hussain, R. (2014). Reasons for contraceptive nonuse among women having unmet need for contraception in developing countries. *Studies in family planning*, 45(2), 151-169.
- Shakya, H. B., Dasgupta, A., Ghule, M., Battala, M., Saggurti, N., Donta, B., Nair, S., Silverman J. & Raj, A. (2018). Spousal discordance on reports of contraceptive communication, contraceptive use, and ideal family size in rural India: a cross-sectional study. *BMC women's health*, 18(1), 1-14.
- Shaweno, T., & Kura, Z. (2020). Determinants of modern contraceptive use among sexually active men in Ethiopia; using EDHS 2016 national survey. *Contraception and reproductive medicine*, 5(1), 1-10.
- Shih, G., Turok, D. K., & Parker, W. J. (2011). Vasectomy: the other (better) form of sterilization. *Contraception*, 83(4), 310-315.
- Tanrıverdi, F. Ş., & Demirezen, E. (2021). Üreme Sağlığında Erkek Kontrasepsiyonu Boyutu. *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 115-122.
- Thirumalai, A., & Page, S. T. (2022). Androgens in male contraception. *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism*, 101627.
- Thummalachetty, N., Mathur, S., Mullinax, M., DeCosta, K., Nakyanjo, N., Lutalo, T., Brahmbhatt, H. & Santelli, J. S. (2017). Contraceptive knowledge, perceptions, and concerns among men in Uganda. *BMC Public Health*, 17(1), 1-9.
- Tilahun, T., Coene, G., Luchters, S., Kassahun, W., Leye, E., Temmerman, M., & Degomme, O. (2013). Family planning knowledge, attitude and practice among married couples in Jimma Zone, Ethiopia. *PloS one*, 8(4), e61335.

- Tokur-Kesgin, M., Kocoglu-Tanyer, D., & Demir, G. (2019). A determinant for family planning attitudes and practices of men: Marriage features. *Journal of Public Health*, 27(4), 443-451.
- Ugboaja, J. O., Blanche, C. O., Oranu, E. O., & Igwegbe, A. O. (2018). Predictors of poor perception of women's use of contraceptives among Nigerian men: A national survey. *The Nigerian Journal of General Practice*, 16(2), 53.
- Wambui, T., Ek, A. C., & Alehagen, S. (2009). Perceptions of family planning among low-income men in Western Kenya. *International nursing review*, 56(3), 340-345.